

# A través del Benicadell

NURIA ENGUITA

Convidat per Vicente Todolí i Corinne Diserens, Hamish Fulton va presentar per primera vegada la seua obra a València en 1992, en una exposició bellíssima que ocupava la Sala Ferreres del Centre del Carme, un espai que albergava les propostes més contemporànies del llavors acabat d'inaugurar IVAM - Institut Valencià d'Art Modern. Des d'aleshores i al llarg dels darrers vint-i-cinc anys, Hamish Fulton ha tingut una relació intensa amb València, on ha fet diversos projectes i caminades urbanes.

En el 2015, de nou Vicente Todolí, ara com a assessor de les col·leccions Per Amor a l'Art i Inelcom, va plantejar a Hamish Fulton la possibilitat de fer un trajecte a València que vorejara el Benicadell, el cim més alt d'una cadena muntanyosa del mateix nom situada vora la serra de Mariola, entre la comarca de la Vall d'Albaida (província de València) i la del Comtat (província d'Alacant), un lloc d'una gran bellesa, d'un alt valor simbòlic i molt present en les biografies dels impulsors de les col·leccions. Hamish Fulton va acceptar encantat, i ho va considerar a més una possibilitat d'unir dos trajectes fets anteriorment, de costa a costa, a la península Ibèrica; de Sesimbra a Alacant en 1989 i de la desembocadura del Duero a la costa atlàntica a la desembocadura de l'Ebre a la costa mediterrània, en el 2001. D'ací va resultar la caminada feta entre els dies 9 i 29 de febrer del 2016 entre Riumar i Alacant.

Els treballs generats per la caminada, pintures murals, fotografies, dibuixos i escultures —pertanyents als fons de les dos col·leccions—, són el nucli de l'exposició *Caminant a la península Ibèrica*, que junt amb obres de recorreguts anteriors es presenta ara en Bombas Gens Centre d'Art. Un nou llibre i una nova exposició de Hamish Fulton és sempre un reconeixement de les possibilitats de l'art com a experiència humana i espai d'experimentació plàstica i conceptual.

Format en escultura, Fulton és un dels protagonistes de la irrupció durant la dècada dels seixanta de les pràctiques artístiques emmarcades en *allò conceptual*, o en el que ara podríem denominar *contemporani*. Pràctiques, en les quals color, forma i matèria deixen pas a l'experiència, el pensament i l'acció com a recursos artístics, que suposen una ruptura amb l'evolució anterior i l'aparició d'un art postmèdia o transmèdia, és a dir, que ha superat les formes, els mitjans i els gèneres que el definien. Un art que, en conseqüència, ha de retre comptes individualment davant la contemporaneïtat i no davant d'una tradició. L'obra d'art contemporània, a més, ha de produir una universalitat artística a partir de la seua llei formal individual. I la dimensió política i social que té resideix en les seues particularitats, contingències i contextos.

És ben coneguda la decisió que va prendre Fulton, amb a penes 27 anys: caminar seria la fàbrica del seu art, la seua única raó de ser. Des de la primera caminada, l'artista ha desenvolupat una ètica i una estètica del fet de caminar que conjumina aspectes físics i espirituals alhora que s'interessa pels ritmes de la natura i per la mesura del seu temps. Les caminades participen d'una ecologia, seguint un pla moltes vegades determinat pels cicles de la lluna i els camins fets per milers de vides anteriors, així com pel reconeixement de les lluites per la terra de moltes comunitats. Caminades que es fan també sota un mandat precís, açò és, que només hi resten les empremtes dels passos, no s'hi ha d'afegir res, no se n'ha d'extraure res, o com diu ell «no deixar rastre». La caminada és l'obra art, no és sobrer repetir-ho, cada caminada és una nova aventura, temps apartat del transcurs normal de la vida, amb un principi i un final, sempre diferent... però on el que importa és la intensitat del procés que la porta, el fet de caminar. No és possible representar una experiència, però l'ús posterior d'imatges i textos permeten a Fulton mostrar sense representar, dir sense explicar, anomenar el paisatge sense contindre'l. Llocs, temps, distàncies actuen com a registres vius del camí, i ens permeten imaginar-lo, recórrer-lo. Al costat dels números i els noms propis apareixen les paraules com a rastres de l'experiència o detalls del paisatge.

Eixos materials resultants de les caminades mostren una intensitat meditativa profunda, que s'aprecia molt bé en els seus horitzons, simples arabescos a la paret, abstracció que replica la forma visible del paisatge i que, com a espectadors enfrontats al paisatge mateix, ens fa pensar en la idea de trajecte però també de límit, de confins.

En una entrevista oferida en el 2005 a Itàlia, Fulton fa una apreciació fonamental per a entendre el seu treball, que mostra alhora, en tota la grandesa, la dimensió humana i política de la seua pràctica. Diu l'artista que «des paraules són lliures per a existir en qualsevol grandària, color, material o idioma: escrit... o parlat». Les seues pintures murals són la parla de l'artista, que s'adapta a cada país, a cada idioma, de la mateixa manera que s'incorpora a una història humana i geològica que el supera en tots els camins que ha transitat. La paraula és un lloc d'experimentació, però també és un lloc per a viure, amb el qual viure, alguna cosa que ens identifica; de la mateixa manera que els camins formen la parla de les persones a la terra, el seu diàleg constant amb la natura. Però parlar i caminar són possiblement algunes de les accions més amenaçades en un món que fa desaparèixer sense treva cultures ancestrals i recursos naturals i que expulsa poblacions senceres i les fa empobrir. Perquè en el fons també és d'això del que parla, poèticament, Hamish Fulton.

# Mai s'és algú per a les muntanyes

MARIANO DE SANTA ANA

Ni paper, ni posició social. Ni fama. Mai s'és algú per a les muntanyes. El caminant, que té com a darrer propòsit caminar, no pretén restituir un jo autèntic, sinó, ben al contrari, alleugerir-se del pes de la identitat. En la trobada alerta entre el món i el cos que anomena seu, Hamish Fulton albira un saber que sobrepassa el que és comprensible.

\*

Gràcies a l'espai que no ocupen els seus peus, Fulton es mou i es diferencia incessantment de si. El trajecte entre Riumar i Alacant es diferencia també a cada pas, i és que l'espai, *per se*, és un principi separador. Per a Fulton tractar, no amb el repòs, sinó amb el desplaçament és una via hàbil de confrontació amb allò altre radical. Allò altre que aguaita com un eco provinent de tots els punts de les muntanyes que en jalonon l'itinerari.

\*

«Hi ha pedres que engendren. En el si de la terra naixen pedres òssies. A Espanya, a la rodalia de Munda, n'hi ha que presenten, quan es trenquen, la figura de la palma de la mà».

Roger Caillois

\*

Per a qui té la residència fixa en un altre lloc —posem per cas una xicoteta ciutat del sud-est d'Anglaterra—, caminar a soles, durant dies, per muntanyes desconegudes, és una acció que l'aparta del conjunt de la vida i que, simultàniament, el reintegra en ella. Un gest estrany en relació amb l'existència pròpia, però que, alhora, s'assenta en el seu nucli.

\*

Traça solitari una espiral de passos entre Finisterre i Toledo i, amb els peus descalços, dibuixa un cercle des del Guadiana i cap al Guadiana. De l'Atlàntic al Mediterrani, travessa Espanya i Portugal, passa entre les desembocadures del Guadalquivir i del Nervión, recorre el camí de Sant Jaume en sentit contrari... Amb el fil d'una paciència antiga, Fulton tix el mapa de la península Ibèrica sobre la trama de la impaciència contemporània.

\*

«ATLANTIC OCEAN. MEDITERRANEAN SEA. DISTANCE AND TIME». Quan mira i llig els enunciats de Fulton, disposats amb el disseny i l'escala d'una tanca publicitària, el contemplador evoca un cos que respira: alça un peu. Inhala. Baixa el peu davant seu, a terra, el taló primer, en acabant els dits. Exhala.

\*

«Quan a vegades algú em ercorda que els artesans i els comerciants s'estan als establiments no només al matí, sinó també a la tarda, asseguts, tants d'ells, amb les cames creuades —com si les cames haguessin estat fetes per seure-hi al damunt, en lloc de per estar-se dret o per caminar— penso que es mereixen un gran respecte per no haver-se suïcidat fa temps».

Henry David Thoreau

\*

Sòls remoguts amb bulldòzers, alineacions de parallamps, passadissos excavats en volcans. Abocaments d'asfalt, contenidors cilíndrics de formigó. Res de tot això. Ni tan sols cercles de branques o pedres. Més enllà de la marca dels peus, Fulton procura no deixar empremtes

en els paisatges que travessa. A tot estirar, se les emporta de tornada com a fotografies.

\*

En el planeta de les finances i les comunicacions globalitzades les distàncies espacials se subsumixen en les aproximacions temporals. L'experiència d'allò extens es col·lapsa entre els cossos que circulen accelerats i els intercanvis electrònics de dades que roten febrilment per la Terra. La vida, governada per poders cada vegada més abstractes, es retrau de la qualitat irreductible del lloc. La caminada atenta, serena, tenaç, oberta al que ix a l'encontre, és, ara com ara, la més poderosa reivindicació d'allò extens en el món contret.

\*

«El viatger. —I no podria fer jo, volant, alguna cosa que t'agradara? No tens cap desig a exposar?

L'ombra. —No tinc altre desig que el que va dir el «gos» filòsof davant del gran Alexandre. No em llevés el sol, que comence a tindre fred.

El viatger. —Què he de fer?

L'ombra. —Camina per davall d'eixos pins i mira al teu voltant cap a les muntanyes; el sol es pon.

El viatger. —On estàs? On estàs?».

Friedrich Nietzsche

\*

L'art de Hamish Fulton apunta a la reconciliació amb la natura, però la natura i l'art són instàncies antitètiques que remetent l'una a l'altra: «la natura, a l'experiència d'un món mediat, objectualitzat; l'obra d'art, a la natura, al lloctinent mediat de la immediatesa» (Th. W. Adorno). Per això, com que no consignen a la identitat la raó darrera de ser, les obres de Fulton donen curs a l'impuls d'eixir-se'n de si mateixes mitjançant l'el·lipse, l'humor i l'ambigüitat.

\*

Riumar, Sant Carles de la Ràpita, Peníscola, cap d'Irta, punta de Capicorb, Torre del Rei, Benicàssim, el Grau de Castelló, Almassora, Alqueries de Santa Bàrbera, el Port, platja de Xilxes, la Malva-rosa, Puçol, València, el Romaní, Carcaixent, la Pobla Llarga, Xàtiva, Alfarrasí, Albaida, Beniatjar, Gaianes, Benicadell, Alcoi, Xixona, Mutxamel, platja de l'Albufereta, Alacant.

\*

No hi ha interioritat pura. No hi ha processos inconscients governats per forces espirituals. No hi ha taumatúrgies reveladores del ser de les coses. Fulton visibletza el seu llenguatge com a invitació a la discussió sobre el significat. Per a designar el lloc que se suposa li correspon com a autor, recula. Camina cap arrere.

\*

En deixar València, Fulton passa pel Romaní. La inscripció del topònim posa l'escriptura en estat d'especial vibració. Degué ser en origen un descampat, l'únic lloc on secularment s'ha deixat acampar els gitanos? Qui degué ser aquell, potser no gregari, romaní? Imaginà alguna vegada erigir ací una Nova Babilònia?

\*

Perfil topogràfic negre, escala monumental. Fons gris. Llegenda en caràcters blancs: «BENICADELL SKYLINE A 14 DAY SOLO WALK FROM SEA LEVEL AT RIUMAR CONTINUING TO THE TOP OF 1104 BENICADELL ENDING BY THE WATERS EDGE IN ALICANTE SPAIN 19-29 FEBRUARY 2016». Fulton replica la ciència, que «és, sempre ho ha sigut, eixe pensament admirablement actiu, enginyós, desimbolt, eixa resolució prèvia de tractar tot com a "objecte en general"» (M. Merleau-Ponty). Es tracta d'una altra de les seues estratègies per a evocar l'experiència, incalculable, mentre referix el subjecte com un espill trencat en la fractura del món. Com un rellamp negre, el perfil topogràfic brilla en una *terra incognita* de la memòria de l'espectador.

\*

Cap a, de, per, des de, en... Les preposicions s'adeqüen a l'espai més bé que la mesura. Orientació, direcció i immersió són condicions que indiquen relacions que fan referència a estar ací i als vincles amb l'exterioritat.

\*

«La marxa de la Terra, en el moviment de rotació, és irregular, de manera que els dies tenen una durada diferent, sobretot segons la resistència que les cadenes muntanyoses exercisquen sobre els vents».

Peter Handke

\*

Ni en l'escriptura ni en els mapes existixen els comptes exactes. Sempre hi falta alguna cosa. Qui escriu o traça un mapa deixa una resta no escrita, no dibuixada, que soscava el que és llegible i el que és visible.

\*

Durant la marxa, una vella fita de carretera ix a trobar Fulton. L'artista la fotografia i la inclou en la seua mètrica.

\*

«He sentit parlar d'una barra de plati que una nació lògica i parladora guarda com a patró de longitud, sala del tron i cambra mortuòria de tot càlcul i predicció.

En aquell nucli de metall em sentiria com a casa, adormit en el mateix centre del sistema mètric».

Seamus Heaney

\*

Com els pelegrins que veneren la muntanya tibetana Kailash, Hamish Fulton s'aproxima al cim del Benicadell. Quan arriba a la falda de la

muntanya la circumval·la. Tot seguit continua la marxa cap a Alcoi. Després torna, corona el cim, baixa i continua fins a Alacant.

\*

Què oferix Fulton a la muntanya? Consideració i respecte en l'era del món contret. Què li demana? Potser que li revele els mitjans, només sensibles, pels quals es fa muntanya per al seu cos.

\*

Durant el recorregut per la serra del Benicadell, Fulton troba un penyal després de la muntanya, un fragment d'eixes roques que suporten la península Ibèrica i el conjunt dels continents i les illes de la Terra. Testimoni d'una història potser no retinguda en cap memòria humana, com l'artista, la pedra es troba en l'única circumstància d'estar ahí.

\*

«Llavors, la península Ibèrica es va moure una mica més, un metre, dos metres, com provant forces. Les cordes que servien de testimonis, llançades de vora a vora, com fan els bombers en les parets que representen bretxes i amenacen d'afonar-se, es van trencar com si foren simples cordells, n'hi hagué, de més sòlides, que van arrancar de soca-rel els arbres i els pals als quals estaven lligades. Hi hagué després una pausa, es va sentir passar per l'aire un gran bufit, com la primera respiració profunda de qui desperta, i la massa de pedra i terra, coberta de ciutats, llogarets, rius, boscos, fàbriques i camps de cultiu, amb la seua gent i els seus animals, va començar a moure's com la barca que s'allunya del port i emproa al mar una altra vegada desconegut».

José Saramago

\*

Les muntanyes per on camina Fulton tenen una edat enorme. Davall dels peus, encara que la consciència no ho capte, hi ha, constantment,

moviments sísmics llevíssims. La llum del sol i altres estrelles que li il·luminen el recorregut no és la mateixa que en eixe instant es desprén d'eixos cossos celestes.

\*

Fotografies sense retòriques grandioses dels paisatges que transita. Alé llarg entremesclat amb recursos anamòrfics de la publicitat. Enunciats textuais dels quals desapareix el jo elocutiú. Mínimes empremtes pel territori que xafa. Humor parapetat darrere d'una aparença de severitat. Pot ser que el que li ocórrega al caminant Hamish Fulton és que té un problema amb la gravetat.

\*

«Hui-Tzu va dir a Chuang-Tzu: “Els teus ensenyaments no tenen cap valor pràctic”. Chuang-Tzu va respondre: “Només qui coneix el valor del que és inútil pot parlar del que és útil. La terra sobre la qual anem és immensa però eixa immensitat, no té un valor pràctic: l'única cosa que necessitem per a caminar és l'espai que cobrixen les nostres plantes. Suposem que algú forada el terra que xafem, fins a cavar un abisme enorme que arribara fins a la Font Grogga: ¿tindrien alguna utilitat els dos trossos de terra sobre els quals es recolzen els nostres peus?”».

Octavio Paz

\*

Entre Riumar i Alacant, mentre camina en estat d'alerta, Hamish Fulton albira un eco provinent de tots els punts de les muntanyes que jalonen l'itinerari que fa. Al final del recorregut l'eco es deté. Quan l'artista presenta l'exposició que remet a l'experiència tinguda al paisatge, l'eco, amb retard, reapareix.

#### PROCEDÈNCIA DE LES CITACIONS:

CAILLOIS, ROGER: *Piedras y otros textos* [1966, 1970], Siruela, Madrid, 2016, p. 38. (traduït al valencià)

THOREAU, HENRY DAVID: *Caminar* [1862], traducció i introducció de Marina Espasa. Angle editorial, Barcelona, 2017, p. 41.

NIETZSCHE, FRIEDRICH. *El viajero y su sombra* [1880], Edaf, Madrid, 1999, p. 284. (traduït al valencià)

ADORNO, TH. W.: *Teoría estética* [1970], Akal, Madrid, 2004, p. 88. (traduït al valencià)

MERLEAU-PONTY, MAURICE: *El ojo y el espíritu* [1964], Trotta, Madrid, 2013, p. 17. (traduït al valencià)

HANDKE, PETER: *Ensayo sobre el día logrado* [1991], Alianza Editorial, Madrid, 1994, p. 82. (traduït al valencià)

HEANEY, SEAMUS: «Desde la tierra de los callados», *La linterna del espino* [1987], Península, Barcelona, 1992, p. 49. (traduït al valencià)

SARAMAGO, JOSÉ: *La balsa de piedra* [1986], Seix Barral, Barcelona, 1992, p. 43. (traduït al valencià)

PAZ, OCTAVIO: *Chuang-Tzu*, Siruela, Madrid, 2005, p. 25. (traduït al valencià)